

Тези до статті

**доктор історичних наук, доцент Ужгородського національного
університету, кафедра туристичної інфраструктури і сервісу**

Корсак Роман Володимирович

на тему:

«Пропозиції та рекомендації щодо покращення українсько-чеських відносин»

На міжнародній арені, Чехія завжди підтримувала внутрішню та зовнішню політику, демократичні реформи, що проводилися в Україні. Для України важливим є підтримка Чехією таких важливих питань, як ратифікація збоку ЄС Угоди про асоціацію з ЄС, створення зони вільної торгівлі. Зокрема, основна робота щодо конкретизації положень проекту „Східного партнерства” відбувалася під час головування Чехії в ЄС у 2009 р. У цьому контексті серед експертів та політиків в Україні існували позитивні очікування щодо наповнення „Східного партнерства” реальним змістом. Сьогодні, для швидкої інтеграції України в ЄС, покращення відносин з Чеською Республікою та запозичення чеського досвіду зовнішньої політики, є актуальними завданнями для української влади.

Правова сфера:

1. Переглянути доцільність та своєчасність прийняття законодавчих актів стосовно торговельного та економічного співробітництва між Україною та Чехією, спростити систему національного міжвідомчого узгодження проектів двосторонніх договірних нормативно – правових актів. Зокрема, Законом України від 24. 03. 1998 р. №209/98 був ратифікований Протокол між Кабінетом Міністрів України та Урядом Чеської Республіки про надання кредитів для фінансування експорту товарів та послуг із Чеської Республіки в Україну, підписаний у 1997 р., для вирівнювання балансу, на підтримку чеських експортерів. Проте, реалізація проекту не відбулася. Актуальність закону втрачена, у законодавстві України за цей час було прийнято безліч норм, які забороняють такого роду кредитування. Окрім того, Закон створює переваги для чеських експортерів і створює сприятливі умови доступу на український

ринок чеських товарів, що погіршує торгівельний баланс для України, який і так протягом останніх 10 років у торгівлі з Чехією є негативним. **Тому, доцільно розглянути питання відміни зазначеного закону.**

Без відповідних фінансових можливостей був прийнятий у 2004 році Закон України про зміни до Державного бюджету, яким Кабінету Міністрів України дозволялося здійснити відшкодування заборгованості за „ Ямбурзькими угодами” у грошовій та/або товарній формі за рахунок коштів, передбачених на погашення державного боргу України. **Цей закон також не був виконаний.**

З дворічним відтермінуванням у квітні 2006 року був прийнятий Закон України про ратифікацію Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом чеської Республіки про економічне, промислове і науково – технічне співробітництво, підписаної ще 15 квітня 2004 р.

Економічна сфера:

Відповідно до вимог часу та політичних і економічних викликів періодично розглядалися та корегувалися основні засади внутрішньої і зовнішньої політики та затверджувалися **Концепції економічних реформ та зовнішньої політики Чехії. Зокрема, у 2003. 2006 та 2009 розроблялися Концепції проєкспортної політики Чеської Республіки**, у яких детально у розрізі окремих країн визначалися конкретні заходи та параметри двостороннього співробітництва. Україна була серед пріоритетних країн для співробітництва в зовнішньоекономічній сфері. На особливу увагу заслуговує Концепція у сфері зовнішньої торгівлі, що приймалася в умовах світової фінансово-економічної кризи, Чехія звузивши коло пріоритетних країн, одночасно вирішила сконцентруватись на співпраці з Україною, що впливало з детального плану співробітництва, який містив 4 напрямки проведення заходів.

На жаль, на відміну від Чехії в Україні не затверджувалися концепції українсько-чеських відносин. Це питання обмежувалося зокрема, Указом Президента України **від 14. 09. 2000 р. № 1072/2000 „Програма вступу України в ЄС”** у частині зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД). Так, у розділі 16.1.2. „Співробітництво з державами Центрально-європейської асоціації вільної

торгівлі” у співробітництві з Чехією згадано тільки підписання Меморандуму про лібералізацію взаємної торгівлі. **Конкретних завдань по співпраці не ставилося.** У 2001 р. Торговельно-економічна місія України у Чеській Республіці розробила та надіслала до Мінекономіки України проект Концепції торговельно-економічних відносин з Чеською Республікою на період 2002 – 2005 рр., **але вона на вищих владних щаблях не затверджувалася.** У 2004 р. Посольство України у Чеській Республіці надіслало до МЗС України пропозиції до Концепції двосторонніх відносин України з Чеською Республікою, по яких також не було прийнято ніяких рішень. Таким чином, послідовно та ціленаправлено робота щодо вироблення Концепції українсько-чеських відносин в Україні не проводилася.

Сфера диверсифікації зовнішньоекономічної діяльності України, інтенсифікації торговельно-економічного співробітництва:

1. Використання чеського досвіду щодо існуючих підходів до забезпечення за кордоном державних інтересів у сфері зовнішньоекономічних зв'язків та надання підтримки суб'єктам підприємництва у здійсненні їх торговельно-економічної діяльності за кордоном. Зокрема, у Чеській Республіці питаннями реалізації проєкспортної політики займаються, а також торговельно-економічні інтереси представляють наступні державні інституції :

1. Торговельно-економічні відділи або секції (ТЕС) у складі посольств;
2. Представництва „Czech Trade”;
3. Представництва „CzechInvest”;
4. Закордонні центри Чеської Республіки.

Торговельно-економічними питаннями у чеських дипустановах за кордоном займаються **торговельно-економічні секції (ТЕС) у складі посольств.** З метою підвищення ефективності роботи торговельно-економічних відділів та посольств Чехії у зарубіжних країнах **міністри закордонних справ та промисловості і торгівлі Чеської Республіки підписали Угоду про співробітництво у галузі зовнішньоекономічної політики.** Згідно з цією Угодою працівники торговельно-економічних секцій (відділів) входять до складу дипустанов, утримуються за рахунок спільних коштів обох міністерств.

Міністерство промисловості і торгівлі ЧР вносить пропозиції МЗС ЧР щодо відкриття та дислокації ТЕС, має вплив на підготовку, підбір працівників, їх відрядження та відкликання. Роботу торговельно-економічних секцій координує безпосередньо Міністерство промисловості і торгівлі Чехії. Мінпромторгівлі ЧР також методично керує працівниками дипустанов, які крім інших питань виконують торговельно-економічні функції в дипустановах де немає секцій, з даних питань.

Працівники, що відряджаються у дипломатичні установи для виконання закордонних економічних функцій, якщо вони не є працівниками МЗС Чеської Республіки, підписують на період службового відрядження за кордон трудову угоду з МЗС Чехії. Підбір спеціалістів для цього проводиться на підставі конкурсів організованих МЗС спільно з Мінпромторгівлі ЧР. Вони організовуються у залежності від графіку (плану) заміни працівників, які виконують функції з виключно торгово-економічними повноваженнями, та тих, які виконують функції за сумісництвом.

У даний час торговельно-економічні відділи або секції існують у 65 диппредставництвах ЧР за кордоном, всього 85 канцелярій, які у деяких країнах мають свої філіали. У них працює 104 дипломати (у 2000 р. – 80 дипломатів). 30% видатків на утримання фінансується за рахунок бюджету Мінпромторгівлі, 70% – МЗС Чеської Республіки. У кожному торговельно-економічному відділі, окрім дипломатів, працює ще декілька технічних працівників з числа громадян країни перебування.

Наступною формою державного торговельно-економічного представництва Чеської Республіки у зарубіжних країнах є **представництва „Czech Trade” – Агентства на підтримку чеського експорту**. „Czech Trade” - заснована у 1997 році Міністерством промисловості та торгівлі ЧР, і утримується на кошти цього Міністерства. Згідно схваленої урядом Чехії стратегії, до 2005 року у різних країнах світу було створено 40 представництв агентства, які забезпечують проєкспортний сервіс чеським, зокрема, малим та середнім суб'єктам підприємницької діяльності на зарубіжних ринках. У них

було зайнято 80 працівників. Кадрові призначення працівників Агентства здійснює Міністерство промисловості і торгівлі Чеської Республіки.

Закордонні канцелярії „Czech Trade” надають практичну допомогу чеським експортерам безпосередньо за кордоном і таким чином здійснюють конкретну допомогу держави у реалізації активної проєкспортної політики. Канцелярії надають широке коло послуг, зокрема, допомогу при пошуку торгових партнерів та налагодженні контактів, вивчення іміджевих характеристик про суб'єкти господарської діяльності, які можуть бути діловими партнерами чеських фірм, проведення аналізів кон'юктури ринку, презентації виробів та продукції у країнах перебування, з'ясування технічних умов виходу на іноземні ринки, організація ділових переговорів тощо. Свою діяльність агентура здійснює також і в Чеській Республіці, надаючи послуги в 13 регіональних офісах заснованих при сприянні регіональних відділів Чеської торгової палати.

Діяльність Агентства CzechInvest на даний час спрямована на постійне підвищення порівняльних переваг чеської промисловості у світовій економіці. З цією метою У 2004р. відбулося об'єднання трьох чеських агентств з підтримки підприємництва, які діяли під егідою Міністерства промисловості і торгівлі ЧР, а саме, Чеського агентства з підтримки іноземних інвестицій „CzechInvest”, Чеського агентства з розвитку промисловості „CzechIndustry”, та Чеського агентства з розвитку підприємництва. Об'єднання названих структур створювало умови для використання коштів з фондів ЄС згідно з існуючими в Євросоюзі правилами. Основною ідеєю злиття трьох агентств по розвитку було спрощення контактів між державою, підприємцями і ЄС і створення єдиного контактного центру для чеських і іноземних підприємців. Завдяки цьому „CzechInvest” є центральним джерелом інформації, консультаційних послуг і одночасно суб'єктом, що здійснює посередництво при наданні допомоги з фондів ЄС.

Даний досвід для України важливий з огляду на згортання цієї роботи у зв'язку з ліквідацією у 2010 р торговельно-економічних місій у складі дипломатичних установ України (діяло 34 торговельно-економічні місії, що

майже у 2 рази менше ніж у Чеській Республіці) у відповідності до Указу Президента України № 522/2010.

2. Реалізація проєкспортної політики шляхом державної підтримки участі суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності у презентаційних і виставкових заходах, бізнес та економічних форумах в інших країнах. Зокрема, відповідно з Концепцією зовнішньоекономічної діяльності Чеської Республіки, чеський Уряд розглядає рекламно-інформаційну та виставкову діяльність, як важливу складову проєкспортної політики держави. Об'єм коштів, що направлявся у Чехії на ярмарки і виставки, досягав 1% валового внутрішнього продукту, тобто близько 260 млн. дол. США. У країні була запроваджена програма державної підтримки продукції чеських виробників у міжнародних виставкових заходах. Одне з провідних місць у системі державної підтримки виставково-ярмаркової діяльності посідало Міністерство промисловості і торгівлі Чеської Республіки, яке здійснювало повне або часткове фінансування участі чеських фірм у 50-60 міжнародних виставково-ярмаркових заходів, що проходили у зарубіжних країнах. Міністерством у кінці кожного року затверджувався список виставкових заходів, у фінансуванні яких братиме участь в наступному році. Так, щорічно затверджувався перелік з близько 60 міжнародних виставок за кордоном, у рамках яких надавалася державна підтримка участі чеських фірм і компаній.

Для порівняння, якщо у 2003 р. на державну підтримку розвитку експорту з державного бюджету було спрямовано 1,4 млрд. крон, близько 50 млн. дол. США, на забезпечення проєкспортної політики (кредитування та страхування експорту, підтримка участі чеських підприємств у виставках, діяльність торговельно-економічних місій та представництв агентства „Чез Трейд”), то у 2010 р. ці витрати досягнули 4,4 млрд. крон (близько 155 млн. дол. США).

Такий державний підхід важливий для підтримки українських експортерів, зокрема на ринку ЧР, через їх низьку участь у виставкових та презентаційних заходах, незначну кількість представництв фірм і компаній у інших країнах. Для прикладу, у Чехії тільки 3 українських представництва, тоді як в Мінекономіки України акредитувались близько 80

представництв чеських виробників, у яких працювало понад 200 співробітників.

Сфера міжнародних відносинах:

Лібералізувати та скасувати візовий режим з європейськими країнами. Візовий режим між Україною та Чеською Республікою негативно позначився на торговельно-економічних відносинах між двома країнами. Українські експортери та підприємці опинилися у нерівних і несприятливих для них умовах ведення бізнесу. Вже після першого року існування візового режиму з Чеською Республікою, за даними Держкомстатистики України з 624 спільних підприємств, створених з участю чеського капіталу, лише третина продовжила активно працювати на ринках двох країн. Візові обмеження суттєво вплинули на співпрацю, перш за все, в малому та середньому бізнесі, міжрегіональному та міжвідомчому співробітництві, виставковій діяльності тощо. Значно збільшилися терміни підготовки проектів та комерційних контрактів. Проаналізувавши терміни підготовки більш як 100 контрактів у 2001 р., можна стверджувати, що терміни їх опрацювання збільшилися у середньому на 1,5 – 2 місяці в порівнянні з довізовим періодом. Для прикладу, група спеціалістів АТ „Концерн Стирол” у кількості 11 чоловік, яка виїжджала у Чеську Республіку у травні 2001 року отримала візи через 35 діб.

Сфері статистики двосторонніх українсько-чеських торговельно-економічних відносин:

Необхідно удосконалити методику статистичних підрахунків двостороннього товарообігу наблизивши її до методики Європейського Союзу. В Україні для підрахунку товарообігу між країнами використовуються різні джерела статистики – поряд з державною є й відомча статистика. Перш за все, це статистика митних органів. Протягом всього часу у двосторонній торгівлі існують значні розбіжності у статистичних показниках, якими Україна та Чеська Республіка обліковує цю сферу. Це не дає можливості, **по-перше**, реально оцінити стан українсько-чеської торгівлі; **по-друге**, ускладнює питання захисту інтересів українських експортерів на ринку ЧР, оскільки при проведенні розслідувань з метою захисту національних виробників від

небажаного імпорту та відповідному застосуванні тарифних та нетарифних обмежувальних заходів чеська сторона визначає обсяги та вартість імпорту з України „чутливих” товарів виключно на підставі власної статистики. Натомість державні органи та суб’єкти господарювання України керуються українськими статистичними даними, які значно різняться від чеських. **По-третє**, різні статистичні показники можуть приховувати зловживання, незаконні торгові схеми, ухилення від оподаткування, укриття реальних доходів та прибутків, відмивання коштів тощо. Для з’ясування наявних зловживань з метою уникнення від оподаткування було передбачено обмін митною інформацією відповідно з „Угодою між Урядом України і Урядом Чеської Республіки щодо взаємної допомоги у митних питаннях”, підписаною 19 березня 1997 року та ратифікованою Верховною Радою України у 2001 році. Однак, як з’ясувалось, цих домовленостей було недостатньо і на їх розвиток 17 вересня 2009 р. був підписаний Протокол між Держмитслужбою України, Держкомстатом України, Статистичним бюро ЧР та Генеральною дирекцією митниць ЧР про порядок взаємодії у питаннях обміну митною і статистичною інформацією. **Проте, і у 2010 – 2012 рр. проблема не була усунутою, розбіжності і надалі складають близько 30 % до загального товарообігу.**

Отже, покращення українсько-чеських міждержавних відносин має відбуватися з урахуванням чеського зовнішньополітичного досвіду та досвіду реформування чеського суспільства відповідно до вимог і стандартів ЄС. **Також необхідно відзначити**, що у двосторонніх відносинах України з чеською республікою є резерви і перспективи їх інтенсифікації.